

ÁLLÁSFOGLALÁS

a Műemléki Tanácsadó Testület 2010. január 21-ei üléséről

Tárgy: Bp, XI. kerület, Móricz Zsigmond tér, „Gomba”

A Műemléki Tanácsadó Testület részéről az ülésen jelen vannak: Arnóth Ádám, Karácsony Tamás DLA, Dr. Ferkai András, Okrutay Miklós, Káldi Gyula, Ritoók Pál, Deli Sándor, Nagy Gábor, Prakfalvi Endre, Fehérvári Zoltán.

TERVISMERTETÉS:

A XI. kerületi – újbudai – önkormányzat a Móricz Zsigmond körtéri, Schall József tervei alapján 1942-ben épült ún. „Gomba” felújítását, hasznosítását, revitalizációját határozta el. A Gomba jövőbeli szerepe kapcsolatban áll a tér használatának módosulásával, a 4-es metró állomásának kiépítésével, a Bartók Béla út forgalmának csökkentésével és „kulturális főutca” jellegének kialakításával. A tér egész Dél-Buda központjának tekinthető, rajta a Gomba ennek jelképe. Tekintettel az épület értékére, védettségére, emblematikus jellegére, az önkormányzat nyilvános építészeti ötletpályázatot írt ki.

A tervpályázat végeredménye szerint rangsorolás nélkül megosztott I. díjban részesült a Mérték Építészeti Stúdió és a Hetedik Műterem terve. Rangsorolás nélkül megosztott II. díjban részesült a Gyüre Építésziroda Kft, illetve Vesztergom Ádám és Bujdosó Attila valamint az Intramuros Építész Kft. terve. Az önkormányzat a felsorolt, élmezőnyben végzett díjazottakat második fordulóra hívta meg, és az így elkészült, elvi engedélyezési szintű tervek értékelésére kérte fel a Műemléki Tanácsadó Testületet, hiszen az épület helyreállításának engedélyezése a KÖH feladata.

A testületi ülés a pályázati zsűri és a tervtanácsi működés keverékeként zajlott le: a tervezők 10-10 percet kaptak terveik ismertetésére, ezután a testület tagjai és meghívottjai a tervezők távollétében vitatták meg és értékelték a terveket, így alakítva ki a testületi álláspontot.

Az ismertetések során a tervezők kiemelték terveik legfontosabb jellemzőit, külön hangsúlyozva a pályázati tervekhez képest végrehajtott változtatásokat.

A Mérték stúdió tervét (továbbiakban 1. számú pályamű) Paulinyi Gergely és Reith András, tervezők ismertették. A tervek két változatban készültek el. Az épületet az 'A' változat tartja meg, a 'B' változat bontással és rekonstrukcióval számol. A tervek az épületet kisebb-nagyobb mértékben alapincézik, és ezen a szinten biztosítják az átjárást a metróállomáshoz. A központi, kör alakú nyílást feszített üvegtető fedi. Az épület funkciója vendéglátó- és találkozóhely, de a pinceszint előadóteremként is működhet. A terv kiterjed a tágabb környezet teljes burkolat-felújítására is.

A Hetedik Múterem (továbbiakban 2. sz.) pályaművét Szabó Levente ismertette. Elmondása szerint a műemléki igényű megőrzés és a megkívánt program nehezen egyeztethető össze. A helynek megfelelő hasznosítás érdekében Schall József korábbi és más terveit is tanulmányozták, a jellegzetes transzparencia illő kialakítása érdekében. Véleményük szerint az épület műemléki helyreállítása miatt a pince növelése csak minimális lehet, a tető hasznosítása és a központi opcion lefedése az eredeti koncepciónak ellentmond. A terv a tartószerkezetet és tetőt megtartja, megmarad az épület hármastagolása is, de részben mobil üvegfalakkal. A laza körvonalú pódium segít bekapcsolni az épületet a körtér életébe.

A Gyüre Zsolt által tervezett pályamű (a továbbiakban 3. számú) is fontosnak tartja a környezet bekapcsolását. Ezért a Gomba és az íves térfalú épületsor közé fedett teraszsort javasol a körtér zavaros pavilonjainak kiváltása végett is. A Gomba alaprajzának hármastagolása megmarad, egyik tömör, a többi üvegezten, reggelizőnek, ill. sörözőnek kialakítva. Alápincézésre csak az udvar alatti terület kerül. A megbízó felvetésének megfelelően az udvar üvegtetőt kap, de közepén nyílás marad, ahol – Schall József egykori tervére való hivatkozással – túszerűen karcsú, árbocszerű jel kap helyet.

A Vesztergom Ádám és Bujdosó Attila által ismertett (továbbiakban 4. sz.) pályamű célja egyedi, különleges, emlékeztető találkozóhely létrehozása. Ennek érdekében az eredeti tagolást őrző üvegezett tömegek kettős falában vízpára gomolyoghat, az átrium fedése műanyag-fóliával történhet, a tetőről lezúduló vízfüggönyre felirat vetíthető, a tetőre a terv szerint részben ki lehet ülni, körben vízfelület készülhet, ami akár korcsolyapályává is alakítható. A tervismertetést külföldi példák sora és a tervet támogató szűk körű közvélemény-kutatás filmjének bemutatása egészítette ki.

Az Intramuros Kft. (továbbiakban 5. sz.) pályaművet Dobos Botond ismertette. Ez a terv a Gombából a körgyűrű alakú tetőt, valamint oszlopait és pilléreit tartja meg, a falakat teljesen kibontja. Az így megmaradó vázhoz mobil, variábilis bútorrendszert tervez, amely többféle hasznosításnak megfelelően rendezhető, ill. alakítható át. Az épület így a piactól az előadó térig igen sokféle funkciónak tud helyet adni. Az átrium fedetlen marad, növényzettel kiegészítve. A pince kis mértékben bővül.

A TESTÜLET VÉLEMÉNYE:

A tervismertetések után Schreffel János, kerületi főépítész ismertette a tervezés céljait, folyamatának logikáját, Fiala István, a tervpályázati zsűri társelnöke pedig a pályázatról számolt be. A pályázatot mindkettejük sikernek értékelte, hiszen igen nagyszámú pályamű érkezett, sok jó, használható ötlettel.

Az épületre vonatkozó legfontosabb tudnivalókat, a Gomba történetét, jelentőségét Fehérvári Zoltán (Magyar Építészeti Múzeum) foglalta össze, aki az épület 2002-ben megkezdett tervezési munkáihoz készített tudományos kutatást. A pályázati zsűriben szakértőként részt vevő Káldi Gyula, a műemléki tanácsadó testület tagja számolt be a zsűri munkájáról. Elmondása szerint érzékelhető volt az ellentmondás az épület hasznosítását, illetve megőrzését elsődlegesnek ítélt tervek felfogása közt.

A pályaművek ezt követő megvitatása során az elhangzott vélemények alapján az alábbi állásfoglalás alakult ki:

- A pályázat kiírása mindenképp hasznos volt, láthatóan sok gondolatgazdag, friss szellemű terv érkezett, ugyanakkor féltő, hogy túlzott várakozásokat keltett az épület „feljavítása”, gazdagítása, hasznosítása iránt.
- A közvélemény egyelőre nehezen fogadja el a historizmus, szecesszió utáni korszakok épületeinek védelmét. Többek közt emiatt is igen sérülékenyek ezek az épületek,

ráadásul a védett épületek köre is szűkebb az indokoltnál. Fontos ezért, hogy a már most védettek különleges odafigyelésben részesüljenek, különösen ebben az esetben, ahol a védettség az épület értékei okán a legkevésbé sem kérdőjelezhető meg. Új épületek megőrzésének alapelvei nem különbözhetnek a korábbi korszakok emlékeinek műemléki alapelveitől: az épületek anyagi valósága megtartandó, és olyan funkciót kell keresni, ami az épülethez méltó, és arányos a méretével, azaz belefér.

- A hasznosítás gazdaságossága fontos, de nem lehet az elsődleges szempont egy védett épület megőrzése esetén. A jelenlévők ugyanakkor megjegyezték, hogy a Gomba épülete több szempontból hasonló a Pasaréti tér autóbusz végállomásához és a Kosztolányi Dezső téri Tranzit Caféhoz. Mindkét esetben úgy tudtak jól működő funkciók betelepülni az eredetileg közlekedési célú 20. századi épületbe, hogy nem terhelték túl a őket. Megjegyzendő, hogy a Gomba ezeknél kedvezőbb, forgalmasabb helyen áll. Ráadásul voltaképpen alapvető funkcióváltás sem történik, hiszen itt még eredetileg is volt étkezési funkció.
- A majdani helyreállítás során nem az építendő, amit az épület keletkezése idején elvben ideálisnak elképzelték, hanem az őrzendő meg, ami megvalósult. Az egykor csak elképzelt megoldás megépítése ugyanolyan bizonytalan hitelességű, mint az épület pusztaságának visszaidézésére való hivatkozás. A műemlék minden esetben anyagában is megtartandó régiség, hozzátételnek, legyen az bármilyen szellemes is, csak a teljes megőrzés mellett lehet létjogosultsága.
- A tető felhasználása nem reális, nem kívánatos. Az ehhez szükséges erősítés, valamint korlát létesítése az épület képét alapvetően megváltoztatná, hiszen megjelenésének lényege a légiesség.
- A pince bővítése legfeljebb csak kismértékben képzelhető el, a támaszok alatt aggályos. Megjegyzendő, hogy a téren egyébként igen nagy mennyiségű szint alatti terület válik használhatóvá az új metróállomás elkészültével, a Gomba alatti terület felhasználása így kevésbé indokolt.
- A csendesebb, fedetlen kör alakú udvar is az eredeti koncepció megőrzendő része, intim oázis a forgalmas területen, így lefedésének igénye erősen megkérdőjelezhető.
- Az épület jellegzetességét elsősorban a körgyűrű alakú elegáns és nagyvonalú tető adja, de nem szüntethetők meg teljesen a tető alatti beépítések sem. Ezek jól használhatók, és kezelhetik az ellentmondást az épület teljesen centrális formája és elhelyezésének aszimmetriája közt, hiszen közvetlenül körülötte csendesebb és forgalmasabb, szűkebb és tágabb területek egyaránt találhatók.
- A Gomba már eredetileg is emblemikus épület, Újbuda jelképe volt és maradt, így erőteljes gazdagítására nincs szükség, csak méltó felújítására, apróbb kiegészítésekkel.
- Igen fontos az épületnek a térrel való együttműködése. A működési területe kiterjeszhető a környezetére, de épületet is igénylő funkciók inkább a szomszédos épületsorban helyezendők el, nem az íves szabad területen.

Részletezett értékelés

1. sz. pályamű

Az épület megtartása szimpatikus, a bontás elfogadhatatlan. Az alapincézés túlzás, nemcsak műemléki szempontból nem fogadható el az épület létének kockáztatása, ill. újraképzése miatt, de kétséges pénzügyileg és funkcionális okból is. Az alapincézés a szintbeli átjárhatóságot is csökkenti. A Gomba megtartása esetén is funkciója léptéktelenül megnövekszik.

2. sz. pályamű

A tervezést az épület történetének, környezetének, szerepének átfogó elemzése előzte meg, aminek eredménye érzékelhető a terven. Helyes a tető, a támaszok megtartása, de a falazott

tömegekből is több tartandó meg. A terv nem keveset tesz hozzá a meglévő épülethez, de ezt jó építészeti színvonalon teszi. Kedvező az udvar szabadon hagyása, kertként való használata, és jó gondolat a hasznosítható tér kiterjesztése, a környezet megtervezése, valamint a laza körvonalú pódium kialakítása, amely a szintkülönbségeket is kezelni tudja.

3. sz. pályamű

Legalább egy részt megtart a falazott tömegekből. Az egyetlen terv, amelyik kiterjeszti a funkciók elhelyezését a Gomba és az íves házsor közti területre, így a használat gazdaságosabb lehet, a funkció mégsem terheli a Gombát. Ugyanakkor ennek a területnek a beépítése a tervezett módon nem szerencsés.

4. sz. pályamű

A sok új hozzáátétel szellemes, színvonalas, de kissé az eredeti épület rovására történik. Látványos, de erősen túlzott a tetőhasznosítás, a kelleténél erősebb a beavatkozás. Éppen eléggé transzparens az épület eredetileg is, és a kör, illetve négyzet keresztmetszetű támaszok a teljes kibontással értelmetlenné válnak.

5. sz. pályamű

Túlzottan átértelmezi az épületet, csak a támaszok maradnak, azok is megerősítést kapnának, ami belezavar az épület eredeti jellegébe. A teljes kibontás funkcionálisan sem indokolt, hiszen a tető alatti terület így nagyon huzatossá válik, ami kevés fajta hasznosítás esetén jó.

Összefoglalva:

A 4. és 5. számú pályamű az épület túlzott megterhelése és bontása miatt nem fogadható el. Az 1. számú egyik változata elvben megtartja az épületet, de valójában az csak az alápincézés elhagyásával maradhatna meg, azaz a műemléki hatóság számára csak így erősen áttervezve lehet elfogadható. Az épület megőrzése és a hasznosítható terület kiterjesztése szempontjából a 3. számú pályamű értékes gondolatokat vet fel, megőrzi az épület jó részét, de a Gomba melletti terület beépítése és az udvar kezelése más megoldást kíván. A terület jelenlévő tagjai szerint a 2. számú pályamű igényli a legkevesebb áttervezést, így egyhangúan ennek a tervnek a továbbterveztetését javasolják az épület még több értékes részének megtartásával. A pályamű kortárs építészeti hangneme is a 2. pályamű mellett szól.

Budapest, 2008. január 25.

Összeállította:

Arnóth Ádám
a MTT elnöke